

Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri

JULKISOT, YLEISÖT JA MEDIA

Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista
vuorovaikutus- ja toimintamuodoista

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

Media Studies -sarjassa julkaistaan kirjoja, joiden aihepiirit liittyvät mediavälitteiseen viestintään. Näkökulmat voivat vaihdella laajasti mediakulttuurista poliittiseen julkisuuteen, joukkoviestinnän organisaatiosta reseptioon, historiasta uusmediaan ja taloudesta tulkintaan.

Myynti

Tiedekirjakauppa TAJU
PL 617
33014 Tampereen yliopisto
puhelin 040 190 9800
fax (03) 3551 7685
taju@uta.fi
<http://granum.uta.fi>

Taitto: Aila Helin

Kansi ja välilehdet: Sakari Viista

Takakannen pohjakuva:

Veikko Pietilän leikekokoelma. *Journalisti* 19, 30.10.1997, 9.

Välilehtien pohjakuva:

Veikko Pietilä. *Kirjoituskoneteos*. Julkaistu *Hälläpyörä*-lehden kannessa 1/1965.

ISBN 978-951-44-8067-6 (nid.)

Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print
Tampere 2010

SISÄLLYS

Johdannoksi teokseen (*Seija Ridell*) 7

I JULKISEN TOIMINNAN JUURILLA

1 Joukko ja yleisö (<i>Gabriel Tarde</i>).....	35
2 Joukko ja julkiso (<i>Robert E. Park</i>)	77
3 Haamujulkiso (<i>Walter Lippmann</i>)	95
4 Joukko, massa ja julkiso (<i>Herbert Blumer</i>).....	113
5 Massayhteiskunta (<i>C. Wright Mills</i>).....	133
6 Julkisuus (<i>Jürgen Habermas</i>)	163
7 Careyn saatteeksi (<i>Veikko Pietilä</i>).....	171
8 Lehdistö ja julkinen keskustelu (<i>James W. Carey</i>).....	175

II JULKISOA JA YLEISÖÄ MÄÄRITTELEMÄSSÄ

9 Julkea ehdotus (<i>Veikko Pietilä ja Seija Ridell</i>)	197
10 Julkiso ja yleisö (<i>Veikko Pietilä</i>)	201
11 <i>The public</i> rakennelmana yleisöä koskevissa puhetavoissa (<i>Veikko Pietilä</i>).....	217
12 ”Matti Matalaisen” julkea ehdotus ja vähän muutakin (<i>Veikko Pietilä</i>).....	243
13 Pro yleisö (<i>Kauko Pietilä</i>).....	269
14 Julkisosta – tunteella (<i>Veikko Pietilä ja Seija Ridell</i>)	291
15 Yleisö käsitystapojen ristiaallokossa (<i>Veikko Pietilä ja Seija Ridell</i>)	295
16 Yleisöt yhtenä jos toisenakin (<i>Veikko Pietilä ja Seija Ridell</i>)	321
17 Näkökohtia julkisuudesta (<i>Veikko Pietilä ja Seija Ridell</i>).....	353

III YLEISÖ, JULKISO JA MEDIAN AREENAT

18	Pohdintoja julkisesta keskustelusta joukkoviestimissä (<i>Veikko Pietilä</i>).....	373
19	Yleisönosasto ja internet keskusteluareenoina (<i>Veikko Pietilä</i>)	397
20	Verkkokeskusteluareenat – deliberatiivista julkisuuttako? (<i>Veikko Pietilä</i>).....	423
21	Siltasotaa Tampereella – julkinen keskustelu Koskenniskan siltahankkeesta (<i>Veikko Pietilä</i>)	447
22	Verkkomedia toimijuuden alustana. Yleisö, yhteisö, julkiso ja <i>YouTube</i> (<i>Veikko Pietilä ja Seija Ridell</i>)	477
	Veikko Pietilän tuotantoa	505

voi olla täysin tehoton toisessa. Tältä osin propaganda muistuttaa suostuttelua kasvokkaistilanteessa; paljon riippuu vaistonvaraisista vaikutelmista ja ovelasta kekseliäisyydestä.

Ristiriitaiset propagandat. Propagandan käyttö julkisella areenalla on nykypäivinä kiistatta lisääntynyt. Tämä seikka on epäilemättä vaikuttanut sekä julkisen mielipiteen luonteeseen että tapaan, jolla se saa sisältönsä. Tämän seurauksena monet ovat vaipuneet epätoivoon pohiessaan demokraattisen koneiston käyttökelpoisuutta. On kuitenkin tärkeää huomata, että propagandan ja vastapropagandan olemassaolo herättää omat kysymyksensä tai asiansa, mikä taas on omiaan virittämään yllä tarkasteltujen tapaisen keskusteluprosessin. Sillä missä ristiriitaiset tai vastakkaiset propagandat toimivat, siellä on rakentunut kenttä loogiselle kaksintaistelulle, jossa tosiot ovat etusijalla ja järjiperäinen pohdinta idullaan. Tästä näkökulmasta voi ymmärtää sen huomion, että propaganda on haitallista ja vaarallista vain, jos se on täysin yksisuuntaista.

Julkiso, joukko ja massa

Ennen julkison käsittelyn päättämistä on syytä viitata siihen, että tiettyissä oloissa se voi muuttua joukoksi. Ainakin propaganda voi saada tällaista aikaan. Kun ihmisiä julkisossa yllytetään vetoamalla heille yhteiseen tuntemukseen, he alkavat tungeksia ja kehittävät yhteistuntoa. Se mitä he tuolloin ilmaisevat, on julkinen mieliala, ei julkinen mielipide. Kuitenkaan moderneissa oloissa julkison taipumus muuttua joukoksi ei ole enää kovin yleistä. Sen sijaan on astunut massa. Ihmisten lisääntynyt irtautuminen paikallisista oloista, julkisten asioiden moninaistuminen ja joukkoviestinnän laajentuminen ovat yhdessä muiden tekijöiden kanssa saaneet aikaan sen, että ihmiset toimivat yhä enemmän yksilöllisten valintojen pohjalta ja ottavat yhä vähemmän osaa julkiseen keskusteluun. Useinkin julkiso ja massa ovat olemassa monin tavoin toisiinsa sekoittuneina. Tästä johtuen kollektiivisen käyttäytymisen nykynäyttämö on käynyt yhä sekavammaksi, mikä vaikeuttaa sen erittelijän työtä.

5

MASSAYHTEISKUNTA¹

C. Wright Mills

Julkison klassinen ihanne

Valtaa ja päätöksentekoa koskevan vakiokäsityksen mukaan mikään ei ylitä voimaltaan Amerikan Suurta Kansaa. Sitä ei pidetä vain yhtenä valvonta- ja vastapainomekanismina vaan se katsotaan kaiken vallan lähteeksi. Niin virallisissa piireissä kuin kansanperinteessäkin se nähdään demokraattisen vallan keskeisimmäksi säätöpyöräksi. Kaikki liberaalit teoreetikot perustavat näkemyksensä vaalijärjestelmästä tuon kansan poliittiseen rooliin. Niin kaikki viralliset päätökset kuin seurauksia koskevat yksityiskohtaiset ratkaisutkin oikeutetaan vedoten kansan hyvinvointiin, ja kaikki viralliset julistukset lausutaan julki sen nimissä.

Tarkastellaanpa näin ollen demokratiateorian käsitystä kansasta julkisena siinä ylevässä hengessä, jonka valtaamana Rousseau aikoi huudahti: ”Mielipide, maailman kuningatar, ei ole kuninkaiden vallan alainen; päinvastoin he ovat sen nöyrimpiä orjia.”

1 *POWER ELITE* by Wright Mills. Chp. 'Mass Society', pp. 298–324 © 1956, 2000 by Oxford University Press, Inc. By permission of Oxford University Press, Inc.

Kyseeessä on C. Wright Millsin vuonna 1956 ilmestyneen teoksen *The Power Elite* yksi luku. Teksti on suomennettu sellaisena kuin se on julkaistu Robert Jackallin vuonna 1995 toimittamassa teoksessa *Propaganda*. Houndmills: Macmillan Press, 74–101. Suom. ja suom. huom. Veikko Pietilä. Väliotsikointi Seija Ridell.

Tärkein piirre demokraattisen keskiluokan nousun synnyttämässä, mielipiteitä luovassa julkisossa on keskustelun vapaa läikehdintä. Demokraattisten laitosten ansioksi luetaan se, että esityksiin voidaan ottaa kantaa ja että voidaan pystyttää julkisen mielipiteen itsenäisiä elimiä ja toteuttaa mielipiteitä toiminnassa. Julkisen keskustelun tuottama mielipide ymmärretään päätöslauselmaksi, joka julkisessa toiminnassa toteutetaan. Yhden version mukaan kysymys on kansan "yleistahdosta", jonka lainsäädäntöelimet muokkaavat laiksi. Näin se saa lain voiman. Kongressi tai eduskunta on laitos, joka kruunaa kaikki moniaalle sirottuneet julkisot. Se edustaa arkkityyppinä kutakin kansalaisten pikku ryhmää, jossa he keskustelevat kasvokkain julkisista asioistaan.

1700-luvun ajatus julkisesta mielipiteestä ja julkisuudesta rinnastuu taloudelliseen ajatukseen vapaan talouden markkinoista. Kun vapaasti kilpailevista yrittäjistä koostuvat markkinat ovat tässä, tuossa on mielipiteiltään yhdenvertaisten henkilöiden keskustelupiireistä rakentuva julkisuus. Ja kuten hinta on tulosta nimettömien, yhdenveroisten henkilöiden kaupankäynnistä, julkinen mielipide on tulosta siitä, että kukin yksilö tuo itse harkitsemansa mielipiteen yhtenä äänenä laajaan kuoroon. Jotkut saattavat toki vaikuttaa julkiseen mielipiteeseen muita enemmän, mutta yksikään ryhmä ei monopolisoi keskustelua eikä pysty määräämään vallitsevaa mielipidettä.

Lukemattomia keskustelupiirejä liittävä yhteen niiden välillä liikkuvat henkilöt, jotka välittävät mielipiteitä ryhmästä toiseen ja kamppailevat laajemmasta hallintavallasta. Näin julkiso järjestyy yhdistyksiksi ja puolueiksi, joista kukin edustaa omia näkökantojaan ja pyrkii saamaan jalansijaa keskustelua jatkavaan kongressiin. Yhteiskunnallisten liikkeiden ja poliittisten puolueiden laajemmat voimat pulppuavat keskenään keskustelevien ihmisten pikku piireistä. Keskustelu mielipiteistä on sen toimintakokonaisuuden tärkeä vaihe, jossa huolehditaan julkisista asioista.

Näiden keskustelujen autonomisuus sisältyy tärkeänä aineksena ajatukseen julkisesta mielipiteestä demokratian oikeuttajana. Valtaapitävät laitokset toteuttavat tarmolla muotoutuneiden mielipiteiden tahdon. Esivallan kaikkien elinten oikeus olemassaoloon riippuu julkisoiden vallitsevista mielipiteistä. Sikäli kuin julkiso turhautuu pyrkiessään ajamaan vaatimuksiaan läpi, sen jäsenet voivat mennä

erityistoimenpiteiden arvostelua pidemmälle ja kyseenalaistaa esivallan koko oikeutuksen. Tämä on Jeffersonin ajoittaisten "vallankumousten" tarvetta koskevan huomautuksen yksi merkitys.

1700-luvun klassinen demokratia kudottiin näin ymmärretyyn julkisuuden kangaspuilla. Siinä keskustelu toimii keskustelupiirejä yhteen sitovana lankana ja sukkulana. Tähän perustuu näkemys keskustelun määräysvallasta. Lähtökohtana on toive, että totuus ja oikeus putkahtavat jollain tavalla esiin, jos ja kun yhteiskunta on vapaan keskustelun laaja areena. Ihmiset kohtaavat ongelmia, keskustelevat niistä ja tekevät niitä koskevia päätöksiä. He sorvaavat näkökantoja, jotka järjestäytyvät ja alkavat kilpailla. Yksi näkökanta 'voittaa', ja sen mukaan ihmiset sitten toimivat tai velvoittavat edustajansa toimimaan – velvoitus, jonka edustajat riuskasti täyttävät.

Tällaisia olivat näkemykset klassisen demokratian julkisuudesta. Ne toimivat yhäkin käypänä perustana, johon tukeutuen valtaa amerikkalaisessa yhteiskunnassa oikeutetaan. On silti huomattava, että oikeutusperustana nämä näkemykset ovat silkkaa satua. Ne eivät kelpaa edes likimääräiseksi malliksi siitä, kuinka Yhdysvaltain valtajärjestelmä toimii. Ihmisten nykykohtaloita muovaavat asiat eivät kumpua kansan keskuudesta, eikä kansa niitä myöskään ratkaise. Ajatus julkisoiden yhteisöstä ei kuvaa tosiasiaa vaan esittää ihanteen tai oikeutuksen, joka naamioituu tosioksi, kuten oikeuksilla on nykyisin tapana tehdä. Nimittäin kaikki asiaa tarkemmin pohtineet tiedostavat, että julkisuus ja julkinen mielipide eivät ole enää sitä, mitä ne kerran olivat.

Tämä asiointila tuodaan julki hyvin selvästi todettaessa, että julkisoiden klassinen yhteisö on muuttunut massayhteiskunnaksi. Tämä muutos on itse asiassa yksi avain nykyamerikkalaisen elämän sosiaaliseen ja psykologiseen merkitykseen.

Julkisoiden demokraattisessa yhteiskunnassa katsottiin John Locken tavoin, että yksilön omatunto on lopullinen tuomioistuimien ja siten viimeinen muutoksenhakuelin. Tämä periaate kyseenalaistui kuitenkin Rousseauin esittäessä, kuten E. H. Carr asian muotoili, "ensi kertaa ajatuksen täydestä kansanvallasta ja törmätessä kysymykseen massademokratiasta".²

2 Ks. Carr, E. H. (1951) *The New Society*. London: Macmillan, 63–66. Tässä ja seuraavissa kappaleissa nojaan paljolti häneen.

Julkisoiden demokraattisessa yhteiskunnassa oletettiin, että sen muodostavien yksilöiden kesken vallitsee etujen luonnollinen ja rauhanomainen tasapaino. Tämän olennaisesti konservatiivisen opin syrjäytti utilitaristinen oppi, jonka mukaan tuollainen etujen tasapaino on ensiksi luotava, jotta se voisi toimia. Sittemmin sen syrjäytti marxilainen luokkataisteluoppi, joka taatusti oli tuolloin, kuten on varmasti nykyisinkin, lähempänä todellisuutta kuin mikään etujen otaksuttu sopusointu.

Julkisoiden demokraattisessa yhteiskunnassa katsottiin, että ennen julkiseen toimintaan ryhtymistä yksilöiden on käytävä keskenään järkipäristä keskustelua, joka määräisi tuon toiminnan. Toisin sanoen ajateltiin, että keskustelussa sukeutuva julkinen mielipide edustaa järjen erehtymätöntä ääntä. Tämäkin näkemys kyseenalaistui. Sitä ei haastanut vain (1) oletus, että hienovaraisten ja mutkikkaiden kysymysten ratkaisu vaatii asiantuntijoita, vaan myös (2) Freudin oivallus tavallisten tällaisten irrationaalisuudesta ja (3) Marxin oivallus siitä, että kerran autonomisena pidetty järki onkin jotakin sosiaalisesti ehdollistettua.

Julkisoiden demokraattisessa yhteiskunnassa oletettiin, että kun kansa on päättänyt, mikä on totta, oikein ja oikeudenmukaista, se myös toimii tai patistaa edustajansa toimimaan tämän mukaan. Siten pidemmällä tähtäimellä mielipide ei ole vain oikeassa vaan se myös hallitsee. Tämän asettamuksen on kumonnut se leveä kuilu, joka on revähtänyt perustana olevan väestön ja sen nimissä päättävien välille. Näistä seurauksiltaan mittavista päätöksistä kansa ei useinkaan edes tiedä ennen kuin hyvän aikaa päätöksenteon jälkeen.

Kuvattujen otaksuimien pohjalta ei ole vaikea ymmärtää monien 1800-luvun teoreetikoiden kaunopuheista optimismia, sillä julkisuus-teoria on monella tapaa älymystön ihanteena olevan älyn ylivalan heijastamista laajan yhteisön ominaisuudeksi. ”Älyn kehitys”, Comte väitti, ”määrää yhteiskuntakehityksen peruskurssin”. Jos 1800-luvun ajattelijat vielä sattuiivatkin havaitsemaan irrationaalisuutta, tietämättömyyttä ja apatiaa, sitä pidettiin pelkästään älyn viiveenä, jonka koulutuksen laajeneminen päästäisi piankin päiviltä.

Sitä, missä määrin klassisen julkisoiden näkemyksen vakuuttavuus perustui siihen, että julkisoiden rajoitettiin vankan koulutuksen saaneisiin,

osoittaa se, että jopa John Stuart Mill kirjoitti vuonna 1859 ”enemmistön tyranniasta” ja että niin Tocqueville kuin Burckhardtkin ennakkoivat sittemmin Ortega y Gassetin kaltaisten politiikan moralistien kansanomaistamaa näkemystä. Lyhyesti: julkisoiden muuttuminen massaksi on kaikkine myötäseurauksineen ollut keskeisimpiä nyky-yhteiskunnan kehityssuuntia. Samalla se on ollut keskeisimpiä tekijöitä siinä prosessissa, joka luhisti 1800-luvun älyllistä sävyä niin suuresti määränneen liberaalin optimismiin.

Tuon vuosisadan puolivälissä yksilöllisyys oli alkanut korvautua talous- ja poliittisen elämän yhtymämuodoilla ja etujen sopusointu luokkien ja järjestäytyneiden painostusryhmien etukamppailulla. Järkipäristä keskustelu näivettyi, kun mutkikkaiden kysymysten ratkominen siirtyi asiantuntijoiden käsiin, kun pääomapiirien väitteiden etuvinoutuma kävi yhä selvemmäksi ja kun irrationaalinen vetoamisen havaittiin tehoavan kansalaisiin. Sitä paitsi eräät tuonnempana tarkasteltavat nyky-yhteiskunnan rakennemuutokset olivat alkanet leikata julkisoiden irti toimivasta päätösvallasta.

Julkisoiden ja massan eroja

Julkisoiden muuttuminen massaksi on tässä yhteydessä erityisen keskeistä, koska se tarjoaa tärkeän avaimen valtaeliitin merkitykseen. Jos tämä eliitti on aidosti vastuullinen julkisoiden yhteisölle tai edes yhteydessä siihen, sillä on hyvin erilainen merkitys kuin silloin, kun tuollainen julkisoiden on muuttunut massoiden yhteiskunnaksi.

Nykyinen Yhdysvallat ei ole kauttaaltaan massayhteiskunta, eikä se toisaalta ole koskaan ollut kauttaaltaan julkisoiden yhteisö. Nämä ilmaisut ovat nimiä äärityypeille. Ne viittaavat todellisuuden määrällisiin ilmiöihin, mutta ovat itsessään konstruktioita. Yhteiskuntatodellisuus on aina niiden jonkinlainen seos. On silti mahdotonta ymmärtää suoralta kädeltä, missä määrin tilanteet sisältävät mitään, ellei ensin ymmärretä selväpiirteisiä äärityyppisiä räsmällisten ulottuvuuksien pohjalta.

Pyrittäessä ymmärtämään julkisoiden ja massan eroja huomiota on kiinnitettävä ainakin neljään ulottuvuuteen.

Ensimmäinen niistä on se, missä suhteessa mielipiteen esittäjiä on niiden vastaanottajiin. Tämä on yksinkertainen tapa todeta mekaanis-muodollisten (*formal*) massaviestinten sosiaalinen merkitys. Julkison ja julkisen mielipiteen ongelman kannalta muutokset tässä suhteessa ovat demokratian viimeaikaisissa vaiheissa olleet tärkeämpiä kuin mitkään muut seikat. Viestintäasteikon yhdessä ääripäässä on kahden henkilön henkilökohtainen keskustelu, kun taas sen toisessa ääripäässä yksi puhuja suuntaa sanansa viestintäkanavien kautta persoonattomasti miljoonille kuulijoille ja katsojille. Näiden ääripäiden välissä on väenkokouksia ja poliittisia tilaisuuksia, eduskuntaistuntoja ja oikeus-saliväittelyjä, yhden henkilön mestaroimia pikku keskustelupiirejä ja avoimia tilaisuuksia, joissa keskustelu aaltoilee vapaasti vaikkapa viidenkymmenen osallistujan joukossa.

Toinen merkille pantava ulottuvuus on mahdollisuus ottaa kantaa esitettyyn mielipiteeseen ilman että se kostaantuu sisäisesti tai ulkoisesti. Jos viestintävälineiden teknisistä ominaisuuksista johtuen puhujia on suhteessa vähemmän kuin kuulijoita, se voi ehkäistä mahdollisuutta tällaiseen kannanottoon. Sovinnaissanktioihin ja mielipidejohtajuuden epäviralliseen rakenteeseen perustuvat epämuodolliset säännöt voivat säännellä sitä, kuka saa puhua, milloin ja kuinka pitkään. Tällaiset säännöt voivat käydä tai olla käymättä yhteen viestintäprosessia hallitsevien muodollisten sääntöjen ja virallisten sanktioiden kanssa. Ääritapauksena voidaan kuvitella ehdoton viestintämonopoli, joka kesyttää viestintävälineet niin, että niissä toimivat eivät voi ottaa kantaa edes 'yksityisesti'. Vastakkaisessa ääritapauksessa olosuhteet saattavat suosia ja säännöt tukea mielipiteen laajaa ja tasapuolista muodostusta.

On tarkasteltava myös mielipiteen muodostuksen suhdetta sen toteuttamiseen yhteiskunnallisessa toiminnassa eli sitä, kuinka vaivatta mielipide pääsee vaikuttamaan seurauksiltaan laajakantoisten päätösten muotoiluun. Ihmisten mahdollisuutta saada toteutettua yhteisesti mielipiteensä rajoittaa tietysti heidän asemansa valtarakenteessa. Rakenne voi rajoittaa ratkaisevasti tätä kykyä tai se voi suosia tuollaista toimintaa, jopa kannustaa siihen. Se voi kahlita yhteiskunnallisen toiminnan paikallisiin ympyröihin tai laajentaa mahdollisuuksien aluetta, ja se voi tehdä toiminnasta ajoittaista tai enemmän tai vähemmän jatkuvaa.

Lopuksi on otettava huomioon se, missä määrin laitostunut esivalta tunkeutuu julkison piiriin pakotteineen ja valvontakeinoineen. Pulmana on julkison aidon itsenäisyyden aste suhteessa laitostuneeseen esivaltaan. Ulottuvuuden yhdessä ääripäässä itsenäisen julkison piiristä ei löydy virallisen esivallan edustajia. Vastakkaisessa ääripäässä ilmi-antajien ujuttautuminen joukkoon ja epäluulon ilmapiiriin leviäminen terrorisoivat julkison yhdenmukaiseksi. Ajatellaanpa vaikka natsien äskettäistä katu- ja korttelijärjestelmää, 1700-luvun Japanin *kumia* ja Neuvostoliiton solurakennetta. Ääritapauksessa virallinen valtarakenne lyö tavallaan yksin keskustelun epämuodollisen vaikutusaaltoilun kanssa tappaen sen.

Yhdistämällä nämä monet kohdat voidaan laatia pikku malleja tai kaavioita monentyyppisistä yhteiskunnista. Koska syynä 'julkisen mielipiteen ongelmaan', sellaisena kuin sen tunnemme, on klassisen porvarillisen julkison mailleen meno, tässä tarkastelun kohteena on vain kaksi tyyppiä: julkiso ja massa.

Julkisossa – kuten termi tässä voidaan käsittää – (1) käytännössä yhtä monet ihmiset ilmaisevat mielipiteitä kuin vastaanottavat niitä. (2) Julkinen viestintä on järjestetty niin, että kuhunkin julkison piirissä esitettyyn mielipiteeseen voidaan ottaa kantaa välittömästi ja tehokkaasti. Tällaisessa keskustelussa muovautunut mielipide (3) löytää vaivatta tiensä tehokkaaseen toimintaan, jopa – jos välttämätöntä – vastoin vallitsevaa valtajärjestelmää. Eivätkä (4) esivallan laitokset tuppaudu julkison piiriin. Toiminnassaan julkiso onkin enemmän tai vähemmän itsenäinen. Näiden olojen vallitessa meillä on toimiva malli julkisojen yhteisöstä. Se vastaa hyvin monia klassisen demokratiateorian olettamuksia.

Vastakkaisessa ääripäässä, *massassa*, (1) paljon harvemmat ilmaisevat mielipiteitä kuin ottavat niitä vastaan, sillä julkisojen yhteisö on purkautunut abstraktiksi kokoelmaksi yksilöitä, jotka ottavat vastaan vaikutelmia viestimistä. (2) Vallitseva viestintä on järjestetty niin, että yksilön on vaikea ottaa kantaa välittömästi tai tehoavalla tavalla. (3) Mielipiteen toteuttamista toiminnassa kaitsee esivalta, joka järjestelee ja valvoo tällaisen toiminnan kanavia. (4) Massa ei ole itsenäinen suhteessa laitoksiin; päinvastoin esivallan laitokset ulottavat lonkeronsa kaikkialle massaan supistaen sen mahdollisuuksia muodostaa keskustelussa itsenäisiä mielipiteitä.

Mutkattomimmin julkiso ja massa voidaan erottaa niille ominaisten viestintämuotojen pohjalta. Julkisojen yhteisössä hallitsevana viestintämuotona on keskustelu. Jos massaviestimiä ylimalkaan on, ne yksinkertaisesti virittävät ja laajentavat keskustelua kytkien yhden *lähi-julkison* toisen keskusteluun. Massayhteiskunnan viestintää hallitsevat mekaanis-muodolliset viestimet, ja julkisot purkautuvat pelkästään *mediamarkkinoiden* osaseksi – kaikiksi niiksi, jotka ovat alttiina tämän tai tuon viestimen sisällölle.

Julkison mailleen meno

Lähes mistä tahansa julkisoon suuntautuvasta näkökulmasta on todettava, että olemme kulkeneet jo aimo taipaleen massayhteiskuntaan vievää tietä. Sen päätepisteessä odottaa Natsi-Saksan tai kommunistisen Venäjän tapainen totalitarismi. Emme ole siellä ihan vielä. Mediamarkkinat eivät nyky-Yhdysvalloissa ole vielä täysin hallitsevia suhteessa lähijulkisoihin. Varmuudella voidaan silti havaita, että monet julkisen elämän puolet lähenevät piirteiltään enemmän massayhteiskuntaa kuin julkisojen yhteisöä.

Meneillään olevaa voidaan kuvata taaskin talousmarkkinoiden ja mielipidejulkisuuden historiallisen rinnakkaisuuden pohjalta. Lyhyesti sanoen liikesuunta on laajalle hajautuneista pikkuvoimista kohti keskittyneitä voimia ja valtakeskusten pyrkimyksiä saada käsiinsä valvontamonopoli. Osin piiloisina valtakeskukset ovat niin manipulaation kuin määräysvallankin keskuksia. Lähiasukkaita palvelevan pikkukaupan korvaa vieras maanlaajuinen kauppakettu, ja massamainonta syrjäyttää kauppiaan ja asiakkaan henkilökohtaisen mielipidevaikutuksen. Poliittinen johtaja nivoo puheeseensa maanlaajuiseen levitysverkkoon sopivia koukkuja ja puhuu esitystään sopivan henkilökohtaiseksi sävyttämällä miljoonille ihmisille, joita hän ei ole ikinä nähnyt eikä tule näkemäänkään. 'Mielipidebisneksessä' hyörii kokonaisia ammatti- ja teollisuusaloja palkattuina manipuloimaan persoonattomasti kansaa.

Lähijulkisossa mielipidekilpailua käyvät henkilöt, joiden näkökannat ovat heidän etujensa ja järkeilynsä mukaisia. Massayhteiskunnassa

viestinten markkinoilla kilpailijoina taas ovat – sikäli kuin kilpailua esiintyy – yhtäältä manipuloijat viestimiseen ja toisaalta propagandan vastaanottava kansa.

Ei yllätä, että tällaisissa oloissa kehittyvä käsitys julkisesta tai yleisestä mielipiteestä pitää sitä pelkästään reaktiona – ei voida sanoa 'vastauksena' – viestinten sisältöön. Tältä kannalta kansalaiset ovat vain koostuma massaviestimille verrattain passiivisesti alttiina olevia yksilöitä. Kukin heistä on näistä viestimistä virtaavien vaikutuspyrkimysten ja manipulaation suhteellisen avuton kohde. Keskittyneistä valvontapisteistä kumpuava manipulaatio riistää tavallaan oikeudet vanhalta, avoimilla ja tasapuolisilla markkinoilla toimineelta pikku-tuottajien ja -asiakkaiden moninaisuudelta.

Kuten Walter Lippmann havaitsi kolmekymmentä vuotta sitten, itse julkisotermikin on käynyt merkitykseltään näennäiseksi. Tämä paljastaa dramaattisesti julkison mailleen menon. Päättävän eliitin näkökulmasta jotkut julkisuudessa ääntä pitävät voidaan tunnistaa "työväeksi", jotkut "liike-elämään" kuuluviksi ja jotkut "maanviljelijöiksi". Ne, joita *ei* voida tunnistaa suoralta kädeltä näin, muodostavat "julkison" (*The Public*). Tässä puhettavassa 'julkiso' viittaa niihin, jotka jäävät selväpiirteisten osapuolietujen maailmassa tunnuspiirteetömmiksi ja puolueettomiksi. Sosiaalisesti tämä katras koostuu hyvin koulutetuista hyväpalkkaisissa professioammateissa toimivista, etenkin yliopistoprofessoreista, ja ammattiliittoihin kuulumattomista työntekijöistä, eritoten valkokaulusväestä. Siihen kuuluu edelleen itsenäisiä ammatinharjoittajia ja pikkuliikemiehiä.

Klassisen ajatuksen heikkona kaikuna 'julkiso' koostuu niistä vanhojen ja uusien keskiluokkien jäännöksistä, joiden etuja ei ole selvästi määritelty eikä organisoitu. Niistä ei myöskään lyödä rumpua. Hupaisassa mukaelmassa 'julkisoksi' kohoavat monesti 'sitoutumattomat asiantuntijat', jotka asiat hyvin tuntevinakaan eivät ole koskaan ottaneet selväpiirteisesti ja julkisesti kantaa järjestäytyneiden etujen esille nostamiin, ristiriitaisiin kysymyksiin. He ovat hallintoneuvostojen, valtuuskuntien ja komiteoiden 'julkisia' jäseniä. Näin ollen 'julkiso' edustaa useinkin politiikan epämääräisyyttä (mitä kutsutaan mielen avoimuudeksi), sitoutumattomuutta julkisiin asioihin (mikä tunnetaan järkevyytenä) ja ammatillista puolueettomuutta (mikä tunnetaan avarakatseisuutena).

Jotkut tällaiset 'julkison' viralliset jäsenet aloittavat jo nuorina – näin esimerkiksi työntekijöiden ja johdon suhteiden välityskentällä – ja uurtavat uransa pitämällä huolta siitä, että tietävät asioista mutta eivät koskaan ota vahvasti kantaa niihin. Monet vähemmän virallisissa asemissa olevat ottavat tällaisista ammattilaisista mallia. Ainut harmi on, että toimiessaan puolueettomien tuomarien lailla he ovat vailla tuomarin valtaa; niinpä heidän järkevyytensä, avarakatseisuutensa ja avoin mielensä jäävät monesti vaille vaikutusta ihmisiä koskevia asioita muovailtaessa.

Poliittisen elämän rakennemuutos

Kaikki poliitikon ja hänen tasapainoisen yhteiskuntansa murenemista edistävät kehityskulut pohjautuvat ratkaisevasti julkison muuttumiseen massaksi. Tärkeimpiä asiaan liittyviä rakennemuutoksia on vapaaehtoisjärjestöjen taantuminen julkison aitona välineenä. Kuten edellä nähtiin, toimeenpanevan johdon nousu taloudellisissa, sotilaallisissa ja poliittisissa elimissä on vähentänyt kaikkien niiden vapaaehtoisjärjestöjen tehokasta käyttöä, jotka toimivat yhtäältä valtion ja talouden sekä toisaalta perheen ja lähiryhmään kuuluvan yksilön välillä. Paitsi että valtaelimet ovat laajentuneet ja keskittyneet yhä luoksepääsemättömämmiksi, niiden poliittisuus on supistunut ja hallinnollisuus laventunut. Juuri näiden puitteiden mittava muutos on vienyt järjestäytyneeltä julkisolta jalansijan.

Mittakaavan osalta julkison muutoksessa massaksi on kyse siitä, että kooltaan selvästi rajallinen (omaisuuden, sivistyksen, sukupuolen ja iän rajoittama) poliittinen julkiso on muuttunut huikeasti laajemmaksi massaksi, jota ominaisuuksina rajaavat enää kansalaisuus ja ikä.

Organisatorisesti muutoksen pohjana on ollut siirtyminen yksilöstä ja hänen lähiyhteisöstään vapaaehtoisjärjestöön ja massapuolueeseen järjestäytyneen vallan pääyksikköinä.

Vapaaehtoisjärjestöt ovat laajentuneet samassa mitassa kuin tehostuneetkin, ja juuri tässä mitassa niistä on tullut luoksepääsemättömiä yksilölle, joka haluaisi keskustellen hahmotella oman järjestönsä politiikkaa. Vanhempien laitosten tapaan nämä vapaaehtoisjärjestöt

ovatkin menettäneet otteensa yksilöstä. Poliittisen kentän imiessä yhä enemmän ihmisiä näistä järjestöistä tulee massamittaisia, ja kun yksilön voima alkaa riippua enenevästi tällaisista massajärjestöistä, hänen on yhä vaikeampi vaikuttaa niihin.

Massademokratia tarkoittaa voimakkaiden ja kattavien eturyhmien ja järjestöjen kamppailua. Ne asettuvat valtion, yritysten ja armeijan tekemien mittavien päätösten ja kansan jäseninä olevien yksilökansalaisten tahdon välille. Koska nämä keskipälin järjestöt ovat kansalaisen pääyhteys päätöksentekoon, hänen suhteensa niihin on ratkaisevan tärkeä. Vain niiden kautta hän voi käyttää sitä valtaa, jota hänellä ehkä on.

Kuilu massajärjestöjen jäsenten ja johdon välillä on revähtämässä yhä leveämmäksi. Heti kun henkilö astuu sellaisen järjestön johtoon, jonka laajuudella on painoa, hänestä tulee tuota pikaa tuon järjestön kannalta menetetty apuneuvo. Näin käy, koska (1) hänen etunaan on säilyttää johtava asemansa massajärjestössään tai pikemminkin sen yli ja koska (2) hän ei enää näe itseään edustamansa massajärjestön enemmän tai vähemmän ohjeistetuksi asiamieheksi vaan katsoo olevansa kaltaisistaan koostuvan 'eliitin' jäsen. Nämä seikat johtavat puolestaan (3) ammottavaan kuiluun sen välillä, kuinka asioita käsitellään ja ratkaistaan tuon eliitin jäsenten piirissä ja kuinka ne esitetään eri massajärjestöjen jäsenille. Näet ratkaisuja tehtäessä *on otettava huomioon* ne, joilla on merkitystä – siis toiset eliitit – mutta ratkaisut on sitten *kau-pattava* massajäsenistölle.

Kuilu puhujan ja kuulijan, vallan ja kansan välillä ei johda niinkään harvaliston rautaiseen lakiin kuin johdon lakiin: painostusryhmän laajetessa sen johtajat alkavat jäsenellä 'edustamiaan' mielipiteitä. Niinpä vaaleistakin tulee, kuten on nähty, kahden raskassoutuaisen jättipuolueen koitoksia. Yksilö ei voi kokea vaikuttavansa todella niihin kumpaankaan. Kumpikaan ei pysty voittamaan psykologisesti vaikuttavaa ja poliittisesti ratkaisevaa enemmistöä. Kaiken kukkuraksi puolueilla on sama yleinen muoto kuin muillakin massajärjestöillä.³

3 Seuraavassa E. H. Carrin johtopäätös vaaleista muodollisissa nykydemokratioissa: "On itsensä pettämistä ja teeskentelyä puhua nykyään demokratian puolustamisesta ikään kuin puolustaisimme jotakin, jonka olemme tunteneet ja joka on ollut hallussamme vuosikymmeniä tai vuosisatoja. Massademokratia on uusi ilmiö, viimeisen puolen vuosisadan luomus. Siksi sitä on epäasiallista ja

Kun sanon massaihmissen olevan vailla mitään tuntua poliittisesta kuulumisesta, viitataan tällä ennemminkin poliittiseen tosiasiaan kuin pelkästään tuntemuksen sävyyn. Tarkoitan (I) määrätynlaista tapaa kuulua (II) määrätynlaiseen järjestöön.

I. Tässä esillä olevassa kuulumistavassa uskotaan järjestön tavoiteisiin ja johtoon, mikä antaa miehille ja naisille tunteen, että he ovat järjestössä kotonaan. Tällainen kuulumistapa tekee ihmisten yhteenliittymästä yksilön minän psykologisen keskiön. Hän muovaa liittymän toimintasääntöjä ja tavoitteita ja sallii niiden muovata itseään. Tässä prosessissa hän sisäistää ne vapaasti ja omin tahdoin omantuntonsa osaksi. Poliittisiin järjestöihin ei kuuluta tällä tavoin.

II. Tässä ajateltu yhteenliittymä on kolmen ratkaisevan ominaisuuden luonnehtima vapaaehtoisjärjestö. Ensinnäkin sen piirissä voidaan luoda mielekkäitä mielipiteitä; toiseksi se on toimija, joka voi ryhtyä mielekkäisiin hankkeisiin, ja kolmanneksi se on suhteessa muihin valtaelimiin riittävän voimakas erottuakseen niistä.

Taloudellisten ja poliittisten uskollisuussiteidensä keskellä ihmiset tuntevat olonsa usein hankalaksi, koska eivät löydä sopivia, samalla kertoo psykologisesti mielekkäitä ja historiallisesti tehokkaita järjestöjä. Tehokkaita valtakäyttökäitä ovat nykyään jättiyritys, luoksepääsemätön hallitus ja tyly puolustuslaitos. Yhtäältä niiden ja toisaalta perheen ja pienyhteisön väliltä ei löydy välitason järjestöjä, joissa ihmiset tuntisivat olonsa varmaksi ja joiden myötä he kokisivat, että heillä on voimaa. Elävää poliittista kamppailua ei juuri ole. Sen sijaan on ylhäältä tulevaa hallintoa. Alhaalla on poliittinen tyhjiö. Lähijulkisot ovat nykyisin joko niin pieniä, että ne hukkuvat näkyvistä, jolloin ne hylätään, tai niin isoja, että ne pelkästään heijastavat yleensäkin etäistä valtarakennetta, jolloin ne ovat luoksepääsemättömiä.

Julkisen mielipide on olemassa, jos maan hallintoon kuulu-mattomat ihmiset vaativat sekä oikeutta itselleen ilmaista poliittisia mielipiteitä vapaasti ja julkisesti että oikeutta näille mielipiteille vaikuttaa valtaapitävien valintaan, politiikkaan ja toimiin tai määrätä

harhaanjohtavaa tarkastella Locken filosofian tai 1800-luvun liberaalin demokratian käsittein. Osuisimme oikeampaan – ja saisimme käyttöömmme vakuuttavamman iskulauseen – jos emme puhuisi tarpeesta puolustaa demokratiaa vaan tarpeesta luoda demokratia.” (Mt., 75–76.)

niitä.⁴ Tässä muodollisessa mielessä Yhdysvalloissa on ollut ja on selvä julkinen mielipide. Silti nykykehitys on vienyt siihen, että mikäli tämä muodollinen oikeus enää on olemassa oikeutena, se ei merkitse samaa kuin ennen. Vanha vapaaehtoisjärjestömaailma oli toinen kuin massajärjestömaailma aivan kuten Tom Painen kiistakirjoitusmaailma oli toinen kuin massaviestinmaailma.

Ranskan vallankumouksen jälkeen konservatiiviset ajattelijat ovat katsoneet kammolla julkisojen nousua. He ovat nimittäneet julkisoja massoiksi tai joiksikin niiden tapaisiksi. ”Kansa on itsevaltiainen, ja barbarian vuorovesi nousee”, Gustave Le Bon kirjoitti. ”Massojen jumalallinen oikeus on korvaamassa kuninkaiden jumalallisen oikeuden”, ja ”nykyisin kansojen kohtaloita muokataan jo massojen sydämissä, ei enää ruhtinaiden neuvostoissa.”⁵ 1900-luvulla liberaalit ja jopa sosialistiset ajattelijat ovat seuranneet lippua, tosin viitaten yksiselitteisemmin siihen, mitä tässä on kutsuttu massojen yhteiskunnaksi. Le Bonista Emil Ledereriin ja Ortega y Gassetiin he ovat väittäneet, että massan vaikutus on ikävä kyllä lisääntymään päin.

Ne, joiden mukaan massat ovat kaikkivoipia tai ainakin hyvin lähellä riemuvoittoa, lienevät kuitenkin väärässä. Kuten Chakhotin tiesi, itsenäisten ryhmittymien vaikutus poliittisessä elämässä on meidän päivinämmä tosiasiaa hiipumassa.⁶ Sitä paitsi niiden vaikutus on ohjattua. Niitä ei nykyisin voida pitää itsenäisesti toimivina julkisoina vaan massoina, joita yllyttäjät sopivissa tilanteissa manipuloivat joukoiksi.⁷ Aivan kuten julkisoista tulee massoja, massoista tulee joskus joukkoja, ja joukoissa massaviestintä toteuttamaa psyykkistä raiskausta täydentää karkea ja arvaamaton sanatulva. Sitten joukoksi koon-tuneet ihmiset hajaantuvat atomisoituneiksi ja alistuneiksi massoiksi.

4 Ks. Speier, Hans (1952) *Social Order and the Risks of War*. New York: George Stewart, 323–339.

5 Le Bon, Gustave (1952) *The Crowd*. London: Ernest Benn Ltd. (1. englanninkielinen painos 1896), 207. Ks. myös sivut 6, 23, 30, 187.

6 Chakhotin, Sergei (1940) *The Rape of the Masses*. New York: Alliance, 289–291.

7 Suom. huom. Käsitteellä ’joukko’ viitataan tässä jonkin yllykkeen yhteen nimettiin ihmisiin, jotka ohjautuvat yhteisessä toiminnassaan tuon yllykkeen viitoittamaan suuntaan. Esimerkiksi käy vaikkapa lynkkausjoukko. Ks. luku 4 tässä kirjassa.

Kaikissa nyky-yhteiskunnissa eri luokkien ja valtion välimaastossa olevilla itsenäisillä järjestöillä on taipumus menettää tehonsa pohditun mielipiteen välineinä ja poliittisen tahdon järkiperaisina toteutuskeinoina. Tällaisia järjestöjä voidaan heikentää harkitusti ja kääntää ne näin vallan passiivisiksi välikappaleiksi, tai ne voivat kuihtua vähitellen käyttämättömyyttään keskittyneiden valtakoneistojen edessä. Mutta tuhoutuvatpa ne viikossa tai lakastuvatpa sukupolven ajan, tällaiset järjestöt korvataan lähes kaikilla elämän aloilla keskitetyillä järjestöillä. Juuri keskitetyt järjestöt alkavat kaikkine valtakoneineen huolehtia terrorisoidusta tai mahdollisesti pelkästään pelotellusta massojen yhteiskunnasta.

Kokemusten kaavoittuminen ja massaviestimet

Massojen yhteiskuntaa edistävässä laitostuneissa kehityskuluissa on paljolti kyse persoonattomasta ajautumisesta. Toisaalta julkison jännöksiä käsitellään myös 'henkilökohtaisemmin' ja tarkoitushakuisemmin ottein. Sen myötä, että politiikan perusta on laajentunut demokraattista päätöksentekoa koskevassa kansantarussa ja että käyttöön on saatu enenevästi massasuostutteluun sopivia keinoja, julkisesta mielipiteestä vastannut julkiso on alistettu yhä voimaperäisemmän valvonnan, ohjauksen, manipulaation ja lisääntyvästi myös pelottelun kohteeksi.

Politiikan, puolustuksen ja talouden alueilla valta kokee olonsa enemmän tai vähemmän epämurkavaksi massan luultujen mielipiteiden edessä. Tällöin mielipideräätälöinnistä tulee hyväksytty vallan saavuttamis- ja säilyttämiskeino. Omaisuudella ja sivistyksellä siunattujen vähäinen äänestäjäkunta on korvautunut yleisellä äänioikeudella – ja voimaperäisellä äänten kalastelulla. 1800-luvun pienehkö ammattiarmeija on korvautunut asevelvollisten massa-armeijalla – ja kansallisen moraalien ongelmilla. Pikkupuoti on korvautunut teollisella massatuotannolla – ja maanlaajuisella mainonnalla.

Kun laitokset ovat mittakaavaltaan laajentuneet ja keskittyneet, mielipideräätäleiden ponnistusten alalle ja voimaperäisyydellekin on käynyt samoin. Itse asiassa mielipideräätälöinnin keinot ovat alansa ja

tehonsa osalta kulkeneet toisten, mittakaavaltaan isompien laitosten tahdissa – niiden, jotka tuutivat massojen yhteiskuntaa kehdoissaan. Nykyeliitti onkin lisännyt laajennettuihin ja keskitettyihin hallinto-, riisto- ja väkivaltakeinoihinsa historiallisesti ainutlaatuiset psyykkiset hallinta- ja manipulaatiokeinot, joihin kuuluvat niin pakollinen yleinen oppivelvollisuus kuin massaviestintävälineet.

Tarkkailijat uskoivat aikoinaan, että mekaanis-muodollisten viestintien alan ja tilavuuden kasvu laajentaisi ja elävöittäisi lähijulkisoa. Näissä ennen radiota, televisiota ja elokuvaa esitettyissä optimistisissä näkemyksissä katsottiin, että mekaanis-muodolliset viestimet yksinkertaisesti moninkertaistavat henkilökohtaisen keskustelun liikkuma-alan ja tahdin. Charles Cooley kirjoitti, että nykyolot "laventavat määrättömästi aatteiden kilpailua. Pelkästään vertailukohtien puutteen vuoksi pintansa pitänyt luultavasti katoaa, kun taas sitä, mitä valikoiva mieli todella halajaa, vaalitaan ja lisätään entistä enemmän."⁸ Jatkuvasti innoissaan paikallisyhteisön sovinnaisen yksimielisyyden hajoamisesta hän katsoi, että uudet viestimet edistävät klassisen demokratian keskusteluvoimaa ja sen myötä järkiperaisena ja vapaana yksilöllisyyden kasvua.

Kukaan ei tuntene todella massaviestintien funktioita. Ne lienevät kokonaisuudessaan niin läpitunkevia ja hienojakoisia, että yhteiskuntatieteiden nykyisin käyttämät menetelmät ovat niiden edessä voimattomia. On silti syytä uskoa, etteivät nuo viestimet ole niinkään auttaneet laajentamaan ja elävöittämään lähijulkisoiden keskustelua kuin muuttamaan julkisoja massatyypisten yhteiskuntien media-markkinaryypiksi. En viittaa tällä vain siihen, että mielipiteen esittäjä on suhteessa vähemmän kuin niiden vastaanottajia tai että kannanottomahdollisuudet ovat kaventuneet, enkä edes siihen, miten väkivaltaisesti viestimet kilpaillessaan 'huomiosta' banalisoiivat ja kaavoittavat jopa aistimiamme. Ajattelen eräänlaista psykologista lukutaidottomuutta, jota viestimet edistävät ja joka ilmenee monin tavoin.

I. Murto-osa siitä, mitä nyt ajattelemme tietävämmä sosiaalisista todellisuuksista, on peräisin omakohtaisesta kokemuksesta. Useimmat 'mielessämme olevista kuvista' olemme saaneet viestimistä. On jopa

8 Cooley, Charles Horton (1909) *Social Organization*. New York, NY: Scribner's, 93. Ks. myös lukua IX.

niin, ettemme monestikaan usko näkemäämme ennen kuin kuulemme siitä radiosta tai luemme lehdestä.⁹ Viestimet eivät anna meille vain tietoja vaan ohjaavat jopa kokemustamme. Ne mittapuut, joilla mittaamme uskottavuutta tai todellisuutta, saamme pikemmin viestimistä kuin omasta hajanaisesta kokemuksestamme.

Niinpä vaikka yksilöllä on suoraa ja henkilökohtaista kokemusta tapahtumista, kyse ei ole todella välittömästä ensikäden kokemuksesta. Kokemus on näet jäsentynyt stereotyypeiksi, kaavoittumiksi. Tarvitaan pitkää ja taitavaa harjaantumista, jotta kaavoittumat saadaan nyhdetyksi irti niin, että yksilö näkee asiat tuoreeseen ja kaavoittumattomaan tapaan. Voisi esimerkiksi olettaa, että jos kaikki ihmiset joutuisivat laman kouriin, he kaikki 'kokisivat sen', ja että tämän kokemuksen pohjalta he kaikki toden tietävinä torjuisivat viestintän asiasta esittämän tai eivät ainakaan nielisi sitä siltään. Kuitenkin kokemus tuollaisesta *rakenteellisesta* muutoksesta täytyy jäsentää ja tulkita, ennen kuin se saa painoa mielipidemuodostuksessa.

Lyhyesti: kokemus, jonka nojalla voisi vastustaa viestimiä, ei ole kokemusta tapahtumista sinänsä vaan merkityskokemusta. Jotta kokemuksesta voi puhua vakavissaan, siihen täytyy sisältyä hitunen tulkintaa. Kyky tällaiseen kokemiseen on yhteiskunnallisesti hankittua. Kuten sanoin, yksilö ei luota omaan kokemukseensa elleivät muut ihmiset tai viestimet vahvista sitä. Tuollaista suoraa kokemusta ei monestikaan hyväksytä, jos se järkyttää yksilön uskollisuussiteitä tai hänellä jo olevia uskomuksia. Jotta se hyväksyttäisiin, sen täytyy vastata tai oikeuttaa tunteita, jotka usein piilevät yksilön mielessä hänen ideologisten uskollisuussiteidensä avainaineiksena.

Kaavoittuneet uskollisuussiteet luovat pohjan niille uskomuksille ja tuntemuksille, joita nämä tai nuo symbolit ja tunnukset yksilössä herättävät. Ihmiset näkevät sosiaalisen maailman kaavoittumien läpi, ja niihin nojautuen he rakentavat erityiset mielipiteensä ja näkemyksensä tapahtumista. Kaavoittumat juontuvat nykyiseen ja tulevaan kokemiseen vaikuttavista menneistä kokemuksista. Itsestään selvää on, että ihmiset eivät välttämättä tiedosta uskollisuussiteitään tai osaa aina muotoilla niitä selvästi. Silti tuollaiset yleiset kaavoittumat

⁹ Vrt. Lippmann, Walter (1922) *Public Opinion*. New York, NY: Macmillan. Se on yhäkin paras tilinteko viestintän tästä puolesta. Ks. etenkin 1–25 ja 59–121.

edistävät mielipiteiden hyväksyntää tai torjuntaa – eivät niinkään loogisen johdonmukaisuuden voimalla kuin vaikuttamalla siihen, mitkä mielipiteet herättävät myönteisiä tunteita ja lieventävät ahdistusta. Hyväksymällä kaavoittumaan sopivan mielipiteen saa mukavan vakuutuksen oikeassa olemisesta ilman että asiaa tarvitsisi ajatella. Kun ideologiset kaavoittumat ja nämä tai nuo mielipiteet sointuvat tällä tavoin yhteen, ahdistus lievenee. Se taas voimistuisi, jos uskollisuussiteet ja uskomukset ajautuisivat eri raiteille. Tuollaiset ideologiat ruokkivat hanakkuutta omaksua määräsuuntaisia uskomuksia – ne kun voidaan hyväksyä tuosta vain tarvitsematta ensin kukistaa tunne- ja järkipärisesti vastahakoisuutta niitä kohtaan. Tiettyjen mielipiteiden ja tunteiden kasautuva valinta tuottaa etukäteen jäsentyneitä ja henkilön mielipide-elämää suuntaavia asenteita ja tunteita.

Nämä syvemmät uskomukset ja tunteet ovat eräänlaisia linssejä, joiden kautta ihmiset kokevat maailmojaan. Ne ehdollistavat vahvasti tämän tai tuon mielipiteen hyväksymistä tai hylkäämistä ja säätelevät ihmisten suhtautumista vallitsevaan esivaltaan. Kolme vuosikymmentä sitten Walter Lippmann piti tällaisia etukäteisvakaumuksia vinoutumina. Sitä ne ovat vieläkin, mutta nykyään ne voidaan monesti nähdä 'hyviksi vinoutumiksi'. Ne ovat toki usein pielessä ja vievät harhaan, mutta tässä ne ovat samalla viivalla valtaapitävien ja mielipideräätäleiden höperön realismin kanssa. Ne ovat alinta arkijärkeä ja tällaisena yksi puoli vastustusta. Täytyy tosin huomata – olletikin nyt, kun muutos kouraisee syvältä ja etenee ripeästi – että arkijärki on paljon useammin arkea kuin järkeä. Ennen muuta on huomattava, että lastemme 'arkijärki' ei muotoudu niinkään jonkin lujan sosiaalisen perinteen kuin niiden kaavoittumien voimasta, joita heidän nykyisin niin antaumuksella kuluttamansa viestimet pursuilevat. He ovat ensimmäinen massamediasukupolvi.

II. Niin kauan kuin mediaa ei ole kokonaan monopolisoitu, yksilö voi pelata yhden viestimen toista vastaan. Hän voi verrata niitä ja siten vastustaa sitä, mitä tämä tai tuo tarjoaa. Mitä aidompaa viestintän kilpailu on, sitä suurempaa vastarintavoimaa yksilö voi kyetä käyttämään. Mutta missä määrin näin on nykyään? *Vertailevatko* ihmiset raportteja julkisista asioista ja toimintasuunnista pelaten yhden viestimen sisällön toisen viestimen sisältöä vastaan?

Vastaus on: yleensä eivät. Vain harva vertailee. (1) Tiedämme, että ihmisillä on vahva taipumus suosia niitä viestimiä, joiden sisälön kanssa he jo ovat yhtä mieltä. Tavallaan uudet mielipiteet valitaan jo omaksuttujen pohjalta. Kukaan ei näytä etsivän sellaisia vastaargumentteja, jollaisia voisi löytyä vaihtoehtoisesta mediatarjonnasta. Eri radio-ohjelmat tai eri aikakaus- ja sanomalehdet kokoavat omat, sangen pysyvät yleisönsä. Siten ne vahvistavat sanomaansa tuon yleisön mielissä. (2) Ajatus yhden viestimen pelaamisesta toisia vastaan olettaa, että sisällöt vaihtelevat viestimestä toiseen. Oletus aidosta kilpailusta ei kuitenkaan päde kovin laajalti. Pinnalta katsoen viestimisessä voi havaita moninaisuutta ja kilpailua, mutta tarkemmin katsoen ne näyttävät kilpailevan enemmänkin muuntelemalla harvoja vakio- teemoja kuin törmäyttämällä asioita. Vapaus nostaa asioita tehokkaasti esiin näyttää rajoittuvan yhä enemmän niihin harvoihin etuihin, jotka pääsevät vaivatta ja jatkuvasti viestimiin.

III. Viestimet eivät ole suodattuneet vain kokemukseemme ulkoi- sesta todellisuudesta, ne ovat astuneet myös kokemukseen omasta itsestämme. Viestimet ovat antaneet meille uusia identiteettejä ja uusia sitä koskevia tavoitteita, mitä tahtoisimme olla ja miltä haluaisimme näyttää. Meille ojentamissaan käyttäytymismalleissa ne tarjoavat uuden, entistä laajemman ja joustavamman joukon arvioita itsestämme. Nykyteoriaa minästä¹⁰ soveltaen voitaisiin sanoa, että viestimet tuovat lukijan, kuuntelijan ja katsojan entistä laajempien ja mahta- vampien viiteryhmien nähtäville. Nämä ryhmät – olivatpa todellisia tai kuviteltuja, aidosti läheisiä tai korvikkeita, henkilökohtaisesti tun- nettuja tai etäältä erotettuja – ovat peilejä, joista heijastuu kuva omas- ta minästä. Ne ovat moninkertaistaneet ryhmät, joista etsimme tukea minäkuvallemme.

Ja enemmänkin: (1) media kertoo massaihmisille, kuka hän on, eli antaa hänelle identiteetin. (2) Media kertoo hänelle, mitä hän haluaa, eli antaa hänelle tavoitteita. (3) Media kertoo hänelle, miten päästä niihin, eli antaa hänelle keinoja. (4) Media kertoo hänelle, kuinka tuntee päässeensä tavoitteisiinsa vaikka ei olisikaan päässyt niihin, eli tarjoaa hänelle välttelymahdollisuuden. Tämä lienee nykyisten

massaviestinten psykologinen peruskaava. Kaavana sitä ei kuitenkaan ole viritetty kehittämään ihmisolentoa. Se on median luoman ja tuke- man näennäismaailman kaava.

IV. Sellaisina kuin massaviestimet – etenkin televisio – nykyisin ovat, ne käyttävät usein loismaisesti pienen mittakaavan keskustelua ja tuhoavat näin mahdollisuuden mielipiteiden järkevään, leppoisaan ja ihmismäiseen vaihtoon. Paljolti niistä johtuen yksityisyys rapautuu täydessä inhimillisessä merkityksessään. Tästä taas johtuu pitkälti se, että massaviestimet eivät vain epäonnistu kasvattavana voimana vaan ovat lisäksi vahingollinen voima. Ne eivät jäsennä katsojalle tai kuu- lijalle hänen yksityisten ahdistustensa ja pelkojensa laajempia lähteitä, hänen hahmotonta mielipahaansa tai puolittain tietoisia toiveitaan. Massaviestimet eivät anna yksilölle kykyä ylittää ahdasta ympäris- töään, eivätkä ne selvennä hänen yksityistä merkitystään.

Viestimet tarjoavat paljon tietoja ja uutisia maailman tapahtumis- ta, mutta ne eivät useinkaan anna kuulijalle tai katsojalle kykyä kytkeä omaa arkielämäänsä näihin laajempiin todellisuuksiin. Ne eivät kytke julkisista asioista tarjoamaansa tietoa yksilön kokemiin pulmiin. Ne eivät kasvata järkiperaistä käsitystä sen enempää yksilön kokemista jännitteistä kuin niistä yhteiskunnankaan jännitteistä, jotka heijastu- vat häneen. Päinvastoin ne harhauttavat häntä ja hämärtävät hänen mahdollisuuksiaan ymmärtää itseään kiinnittämällä hänen huomion- sa maanisiin kuvitelmiin, jotka sitten ratkaistaan ohjelman puitteissa useimmiten väkivallalla tai jollakin huumoriksi kutsutulla. Katsojan kannalta niitä ei ratkaista oikeastaan ollenkaan. Harhauttavimman jännitteensä media rakentaa herättämällä halun hyvältä näyttäviin ta- varoihin tai naiseen ja jättämällä sen tyydytystä vaille. Lähes kaikkea mediassa sävyttää liikkeeseen pantu kiihtymys, pitkitetty kiihotus, joka kuitenkin polkee paikallaan pääsemättä puusta pitkään.

Massaviestimet manipulaation välineinä

Nykyisessä organisaatiossaan ja toiminnassaan viestimet ovat muuta- kin kuin vain pääsyy Yhdysvaltain muuttumiseen massayhteiskunnak- si. Ne ovat myös tärkeimpiä raha- ja valtaeliitillä nykyisin käytössään

10 Ks. Gerth, Hans & Mills, C. Wright (1953) *Character and Social Structure*. New York, NY: Harcourt Brace, 84–.

olevista kasvaneista valtakeinoista. Sitä paitsi jotkut näiden viestinten nokkamiehistä ovat joko itse eliittien joukossa tai tärkeässä asemassa niitä palvelevien parissa.

Eliitin rinnalla tai juuri sen alapuolella ovat propagandistit, julkisuustyön ammattilaiset, suhdetoimintahenkilöt, joiden huolena on valvoa yleisen mielipiteen muodostumista niin, että se voidaan liittää yhtenä kesytettynä yksikkönä tehokkaampaa valtaa, kasvavaa arvontoa ja paisuvaa äveriäisyyttä koskeviin laskelmiin. Viimeisen neljännesvuosisadan ajan näiden manipulaattoreiden asenteet tehtävänsä ovat kehittyneet eräällä tavoin dialektisesti.

Aluksi massaviestinten kykyihin luotettiin lujasti. Sanat voittavat sotia ja myyvät saippuaa; ne panevat ihmiset liikkeelle ja pysäyttävät heidät. ”Vain kustannukset”, 1920-luvun mainosmies väitti, ”rajoittavat yleisen mielipiteen viemistä mihin suuntaan tahansa missä asiassa tahansa”.¹¹ Mielipideräätälän usko mediaan massasuostuttelijana läheni miltei taikauskoa, mutta hän saattoi uskoa massaviestinnän kaikkivoipaisuuteen vain niin kauan kuin kansa pysyi luottavaisena. Sellaisena se ei pysynyt. Massaviestimet sisältävät monenkirjavia ja liioittelevuudessaan kilpailevia asioita; ne banalisoiivat oman sanomansa ja kumoavat toistensa sanomia. ’Propagandakammo’, joka syntyi reaktiona sota-ajan valheisiin ja sodanjälkeiseen harhakuvitelmista heräämiseen, ei ole parantanut tilannetta, vaikka muisti onkin lyhyt ja altis virallisille vääristelyille. Epäusko mediataikaan kääntyikin mielipidemanagerien piirissä iskulauseeksi, jonka he ompeluttivat lippuhinsa: ”Massasuostuttelu Ei Riitä”.

Turhautuneina he järkeilivät, ja järkeily johti heidät hyväksymään sosiaalisten yhteyksien periaatteen. Muuttaaksemme mielipiteitä ja toimintaa, he supattivat toisilleen, meidän täytyy kiinnittää visusti huomiota ohjailtavien ihmisten yhteyksiin ja koko elämään. Massasuostuttelun rinnalla meidän on hyödynnettävä tavalla tai toisella henkilökohtaista vaikuttamista. Meidän on tavoitettava ihmiset elämänyhteyksissään eli toisten ihmisten, heidän arkikumppaniensa ja luottoystäviensä *välityksellä*. Meidän täytyy saada heidät otteeseen jonkinlaisen ’henkilökohtaisen’ suostuttelun avulla. Meidän ei pidä näyt-

tää korttejamme suoraan; neuvonnan ja komentamisen sijasta meidän tulee manipuloida.

Siinä vilkkaassa ja välittömässä sosiaalisessa yhteydessä, jossa ihmiset elävät ja joka kohdistaa heihin pysyviä odotuksia, rakentuu tietenkin se, jota tässä on nimitetty lähijulkisoksi. Jokainen mainostoimistoon tai suhdetoimintafirmaan kurkistanut tietää, että lähijulkiso on mielipideräätäleille yhä iso ratkaisematon pulma. Heidän havaintonsa sosiaalisten yhteyksien vaikutuksesta mielipiteisiin ja julkiseen toimintaan kertoo, että yhteyksissään oleva julkiso vastustaa massaviestintää eikä ota sitä vastaan sellaisenaan. Harmin paikka! Toisaalta ilahduttavaa on, että julkiso ei koostu eristyneistä yksilöistä vaan henkilöistä, joilla ei ole vain laskelmissa huomioon otettavia ennakkomielipiteitä vaan jotka jatkuvasti vaikuttavat toisiinsa mutkikkain, läheisin, välittömin ja pysyvin tavoin.

Pyrkinessään neutralisoimaan yhteyksissään olevan julkison tai saattamaan sen hyödyttämään omia etujaan mielipideräätälit pyrkivät tekemään siitä välitysverkoston näkemyksilleen. Jos heillä on niin paljon valtaa, että he voivat kohdistaa toimintansa suoraan ja avoimesti lähijulkisoihin, heistä voi tulla käskijöitä, mutta jollei heillä ole tällaista valtaa, heidän on toimittava epäsuorasti ja tekemättä numeroa itseltään, jolloin he omaksuvat manipulaattoriasenteen.

Käskyvalta on julkilausuttua ja sitä totellaan enemmän tai vähemmän ’vapaaehtoisesti’. Manipulaatio on vallan ’piiloista’ käyttöä, jota vaikutuksen kohteet eivät tiedosta. Klassisen demokratian mallisessa yhteiskunnassa manipulaatio ei ole ongelma, koska käskyvalta on julkisolla itsellään ja sen edustajilla, jotka julkiso asettaa ja erottaa. Avoimesti autoritaarisessa yhteiskunnassa manipulaatio ei ole ongelma, koska käskyvalta on avoimesti hallitsevilla laitoksilla ja niiden edustajilla, jotka voivat käyttää tuota valtaa julkisesti ja peittelemättä. Vallan saavuttamiseksi tai säilyttämiseksi niiden ei ääritapauksessaan tarvitse salata sen käyttöä.

Manipulaatiosta tulee ongelma siellä, missä ihmisillä on keskitettyntä ja tahtoista valtaa mutta ei käskyvoimaa tai missä he eivät syystä tai toisesta halua käyttää valtaansa avoimesti. Tällöin vallakkaat pyrkivät hallitsemaan näyttämättä valtaansa ja voimaansa. He tahtovat hallita salassa hankkimatta asialle julkista oikeutusta. Tässä

11 Adams, J. Truslow (1931) *The Epic of America*. Boston: Little, Brown, 360.

moniaineksisessa tilanteessa – kuten Yhdysvaltain nykyisessä valtaa ja kansaa välittävässä todellisuudessa – manipulaatio on vallankäytön päätapana. Suppeat piirit tekevät päätöksiä, ja niiden on saatava välinpitämätön tai vastahakoinen kansa vähintäänkin hyväksymään ne. Kansaan niillä ei ole suoranaista käskyvaltaa. Niinpä suppeat piirit pyrkivät manipuloimaan kansaa niin, että se halukkaasti hyväksyisi tai mielihyvin tukisi niiden päätöksiä ja mielipiteitä – tai ei ainakaan alkaisi esittää vastustavia näkemyksiä.

Muodollisesti valta 'kuuluu kansalle', mutta tosiasiallisesti aloitevalta on suppeiden piirien käsissä. Siksi manipulaation vakiokäyttö on saatava asiain näyttämään siltä kuin kansa tai ainakin sen laaja osa on 'tosiasiallisesti tehnyt päätöksensä'. Tästä syystä silloinkin, kun henkilöillä on käskyvaltaa ja mahdollisuus käyttää sitä, he saattavat pitää parempana piiloista ja hiljaista manipulaatiota.

Mutta eivätkö ihmiset ole nykyään koulutetumpia? Miksi siis korostaa massaviestinnän lisääntyneitä vaikutuksia koulutuksen laajenemisen asemesta? Vastaus on lyhyesti, että massakoulutuksesta on monessa suhteessa tullut toinen massaviestintä.

Massakoulutus massaviestintänä

Kuten tässä maassa aikoinaan laajalti ymmärrettiin, julkisen koulutuksen päätehtävä oli lisätä kansalaisten tietoutta ja saattaa heidät näin kykeneviksi ajattelemaan ja punnitsemaan julkisia asioita. Ajan mittaan koulutuksen painopiste kuitenkin siirtyi politiikan alueelta talouden alueelle: ihmisiä alettiin harjaannuttaa parempipalkkaisiin toimiin ja etenemään urallaan. Tämä koskee eritoten *high school*-liikettä, joka on vastannut liike-elämän vaatimuksiin valkokaulustaidoista kansan koulutuksella. Suuresta osasta koulutusta on tullut puhtaasti ammatillista. Poliittisen tehtävän osuus on monissa kouluissa supistunut kansallisten uskollisuussiteiden rutiinimaiseksi lujittamiseksi.

Harjaannuttaminen enemmän tai vähemmän suoraan ammatti-elämään soveltuviin taitoihin on toki erittäin tärkeä tehtävä, mutta sitä ei pidä erehtyä pitämään liberaalina kasvatuksena. Edistyminen

ammattissa ei millään tasolla ole sama asia kuin itsensä kehittäminen, vaikka nämä seikat nykyisin sekoitetaankin järjestelmällisesti toisiinsa.¹² Joillakin 'taidoilla' on enemmän ja joillakin vähemmän merkitystä liberaalin – toisin sanoen vapauttavan – kasvatuksen kannalta. Taitoja ja arvoja ei voi niin kivuttomasti erottaa toisistaan kuin mukana neutraaleja taitoja jäljittävä akateeminen tutkimus uskottelee. Ei varsinkaan silloin, jos liberaalista kasvatuksesta puhutaan vakavasti. Totta kai on olemassa asteikko, jossa taidot painottuvat yhteen ja arvot toiseen päähän, mutta klassisen julkison kannalta asteikon tärkein osa on sen keskiosa, jota voidaan kutsua herkkyyksalueeksi.

Kun jotakuta harjaannutetaan käyttämään sorvia tai lukemaan ja kirjoittamaan, kyse on pitkälti taidon opettamisesta. Kun ihmisissä herätetään sitä koskevaa ymmärrystä, mitä he todella haluavat elämästään, tai kun heidät saatteraan väittelemään stoalaisesta, kristillisestä ja humanistisesta elämäntavasta, kyse on selvänpuoleisesti arvojen koulumisesta. Mutta kun jossain ihmisryhmässä saatetaan idulle sellaisia kulttuurisia, poliittisia ja käytännöllisiä herkkyyksiä, jotka tekevät heistä aidon liberaalin julkison aitoja jäseniä, kyse on sekä taitojen koulumisesta että arvokasvatuksesta. Yksilön omaa minäänsä koskevan tietouden selvittäminen on eräänlaista terapiaa sanan ikivanhassa mielessä. Se sisältää kaikkien niiden taitojen välittämisen, joiden avulla yksilö voi käsitellä kiistoja niin itsensä kanssa (tätä kutsutaan ajatteluksi) kuin muidenkin kanssa (tätä kutsutaan väittelyksi). Lopputuloksena tällaisesta herkkyyksien liberaalista koulumisesta on itse itseään kasvattava ja sivistävä mies ja nainen.

Aidon julkison viisas ihminen pystyy kääntämään henkilökohtaisesti kokemansa ongelmat yhteiskunnallisiksi kysymyksiksi, näkemään niiden merkityksen yhteisölleen ja yhteisönsä merkityksen niille. Hän ymmärtää, että muutkin kokevat niitä epäkohtia, joita hän kokee ja ajattelee henkilökohtaisesti pulminaana, ja että ne voidaan ratkaista vain muuttamalla sen ryhmän – tai joskus koko yhteiskunnan – rakennetta, jossa hän elää. Yksittäin toimien yksilöt eivät tähän pysty.

12 Ks. Mills, C. Wright (1954) 'Work Milieu and Social Structure'. Puhe Pohjois-Kalifornian mielenterveysyhdistyksen *The Asilomar*-konferenssissa maaliskuussa 1954. Painettu sittemmin yhdistyksen julkaisussa *People at Work: A Symposium*, 20–.

Massaihmiset eivät puolestaan tiedosta heitä rampauttavien henkilökohtaisten pulmien todellista merkitystä tai lähdettä. Julkisossa ihmiset ovat tietoisia siitä, mitä heidän kohtaamansa pulmat ovat. Niin liberaalien laitosten kuin liberaalisti kasvatettujen ihmistenkin tehtävänä on kääntää epäkohdat kysymyksiksi ja kysymykset kielelle, joka kuvaa niiden inhimillistä merkitystä yksilön kannalta. Nuorisojen ja aikuiskoulutuslaitokset saattavat hyvinkin olla otollinen tyyssija näitä kysymyksiä koskevalle väittelylle juuri nyt, kun syvälle ja laajalle ulottuva poliittinen väittely loistaa poissaolollaan. Julkisojen yhteisössä liberaalin kasvatuksen tehtävänä on pitää julkiso voimissaan ja lanistumattomana, auttaa koulumaan kurinalaista ja valistunutta mieltä, jota ei pystytä nujertamaan, ja auttaa kehittämään rohkeaa ja herkkää yksilöä, jota massaelämän taakat eivät luhista. Kasvatuskäytäntö ei kuitenkaan ole tehnyt tiedosta sellaista, että sillä olisi välitöntä merkitystä 1900-luvun huolissaan olevan henkilön inhimillisten tarpeiden tai kansalaisten yhteiskunnallisten käytäntöjen kannalta. Kansalainen ei nykyisin näe omien ennakkoluulojensa ja turhautumiensa juuria eikä pysty ajattelemaan selkeästi itseään sen paremmin kuin mitään muutakaan. Hän ei näe, kuinka yhteiskunnan nykyjärjestys turhauttaa ajattelua ja älyä, eikä hän pysty kohtaamaan 'älykkäälle kansalaiselle' nykyisin asettuvia haasteita.

Koulutuslaitokset eivät ole tehneet eivätkä harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta tee mitään tilanteen hyväksi. Niistä on tullut pelkästään ammatillisen ja sosiaalisen nousun hissejä. Kaikilla tasoilla niistä on tullut poliittisesti arkoja. 'Ammattikasvattajien' käsissä monet koulut noudattavat sitä paitsi 'elämään sopeutuksen' ideologiaa, joka rohkaisee hyväksymään ilolla massoituneet elämäntavat pikemminkin kuin kamppailemaan yksilöllisen ja julkisen edistyksen puolesta.

On kohtalaisen varmaa, että taantumukselliset nykykasvattajat ovat sovittaneet ajatuksensa kasvatussisällöistä ja -käytännöistä massaiden mukaan. He eivät julista tehokkaasti kulttuurisen tason ja älyllisen tinkimättömyyden normeja, vaan käyvät useimmiten kaupaa ammatillisten temppeujen ja massojen veltoa elämää tarkoittavan 'elämään sopeutumisen' mitättömyyksillä. 'Demokraattiset koulut' eivät tarkoita monesti mitään muuta kuin älyllisen keskinkertaisuuden, ammattiin harjaantumisen ja kansallisten uskollisuudentunteiden edistämistä

Suurkaupungin eristynyt massaihminen

Nyky-yhteiskunnan rakenteelliset kehityssuunnat ja sen viestintätekniikoiden manipulatiivinen luonne lyövät kättä massayhteiskunnassa, joka on pitkälti suurkaupunkiyhteiskunta. Suurkaupungin kasvu eristää miehet ja naiset ahtaisiin rutiineihin ja ympyröihin, mistä johtuen he menettävät tunnun eheydestään julkisena. Pikku yhteisöissä julkison jäsenet tuntevat toisensa ainakin jossain määrin. Hehän tapaavat toisiaan monissa elämänrutiiniensa vaiheissa. Suurkaupunkiyhteiskunnan massan jäsenet ovat tietoisia toisistaan vain erikoistuneiden toiminta-alueiden rattaina: autonkorjaajana, lounaspaikan tarjoilijana, myyjättärenä, naisena, joka huolehtii lapsistasi koulussa päivittäin. Ihmisten tällainen kohtaamistapa saa ennakkopäätelmät ja kaavoittumat kukoistamaan. Toisten inhimillinen todellisuus ei tule eikä voikaan tulla esiin.

Tiedämme, että ihmisillä on tapana seurata niitä mekaanis-muodollisia viestimiä, jotka vahvistavat sen, mihin he jo uskovat ja mistä nauttivat. Samalla tavoin heillä on taipumus hakeutua suurkaupungin erottelevassa ympäristössä kosketuksiin heitä mielipiteiltään vastaavien kanssa. Muita he eivät useinkaan ota vakavasti. Suurkaupunkiyhteiskunnassa he kehittävät puolustusaseekseen välinpitämättömän asenteen, joka ulottuu pelkkää tapaa syvemmälle. Tästä syystä he eivät koe näkökantojen tai kysymysten aitoja yhteentörmäyksiä. Jos näin käy, heillä on tapana pitää sitä pelkästään hävyttömyytenä.

Rutiineihinsa uponneina he eivät juurikaan ylitä keskustelussa saati sitten toiminnassaan enemmän tai vähemmän ahtaita ympyröitään. He eivät saa luoduksi näkemystä yhteiskuntansa rakenteesta ja omasta roolistaan sen piirissä julkisesti toimivina kansalaisina. Kaupunki rakentuu tuollaisista ahtaista ympyröistä, ja niihin kuuluvilla ihmisillä on tapana eristyä toisiin ympyröihin kuuluvista. Kaupungin 'innostava moninaisuus' ei innosta 'nukkumalähiön' - yhden luokan esikaupungin - miehiä ja naisia tuntemaan muitakin kuin omanlaisiaan. Jos he tavoittavat näitä muita, se tapahtuu toisten ympyröiden olentoja koskevien kaavoittumien ja ennakkoluulojen pohjalta. Jokainen on oman ympyränsä vanki, jokainen leikkautuu irti helposti tunnistettavista

ryhmistä. Juuri näille ahtaiden ympyröiden ihmisille massaviestimet voivat luoda näennäismaailman siitä, mitä on ympyrän ulkopuolella – kuten siitäkin, mitä on sen sisällä.

Julkisotkin elävät ympyröissään, mutta ne voivat rikkoa rajansa – yksilöllisesti älyllisin ja sosiaalisesti julkisin toimin. Pohtimalla, väittelemällä ja toimimalla jäsentyneesti julkiso tulee tuntemaan itsensä. Itse asiassa siitä tulee toimielias rakenteellisesti merkittävässä kohdissa.

Sen sijaan massan jäsenet eivät pääse irti ympyröistään sen paremmin älyllisesti kuin toiminnallisestikaan, paitsi ääritapauksessa prät-käilevän byrokraatin 'organisoidun spontaanisuuden' alaisina. Vielä emme ole ylittäneet ääritapaukseen, mutta tarkkailtaessa suurkaupungin ihmistä Yhdysvaltain massassa nähdään selvästi, että tälle on jo muokattu psykologisesti maaperää.

Asiaa voidaan ajatella näin: kun kourallinen ihmisiä on työttömänä eikä etsi työtä, haemme syytä heidän luonteestaan ja välittömästä ympäristöstään. Mutta kun kaksitoista miljoonaa on työttömänä, on aika vaikea uskoa, että he kaikki olisivat yhtäkkiä 'heitettyneet laiskoiksi' ja 'käyneet kelvottomiksi'. Taloustieteilijät puhuvat asiasta "rakenteellisena työttömyytenä". Se tarkoittaa muun muassa sitä, että työttömiksi joutuneet eivät pysty itse vaikuttamaan työmahdollisuuksiinsa. Rakenteellista työttömyyttä ei käynnistä yksi tehdas tai kaupunki eikä se johdu siitä, mitä yksi tehdas tai kaupunki tekee tai jättää tekemättä. Sitä paitsi tavallinen työläinen yhden kaupungin yhdessä tehtaassa ei voi asialle juuri mitään työttömyyden iskiessä hänen elinympäristöönsä.

Tämä erottelu sosiaalisen rakenteen ja henkilökohtaisten ympyröiden välillä on erittäin tärkeä sosiologisen tutkimuksen kannalta. Sen pohjalta 'julkison' asema nyky-Yhdysvalloissa on helposti ymmärrettävissä. On menetetty tuntu rakenteista ja vaivuttu voimattomiin ympyröihin – tämä on perustosio elämän kaikilla keskeisillä alueilla. Selvintä tämä on puolustuslaitoksessa, jossa ihmisten roolit rajoittavat heitä tiukasti. Vain huipulla komentavassa roolissa oleva voi saada näkyviinsä rakennekokonaisuuden, mutta tällöinkin näkymää varjelee tarkka virallinen salassapito. Taloudellisissa hierarkioissa toteutettavat tehtävät ovat nekin työnjaollisina enemmän tai vähemmän ahtaita ympyröitä. Näkymän koko tuotantoprosessiin tarjoavat asemat ovat

keskittyneet sitä mukaa kun ihmiset ovat vieraantuneet työnsä tuotesta ja välineistä ja menettäneet lisäksi kaiken käsityksen tuotannon rakenteesta ja prosesseista. Myöskään politiikan alueella, jolla alatasen järjestöt sirpaloituvat ja keskittason järjestöt moninaistuvat hämmäntävällä tavalla, ihmiset eivät pysty näkemään kokonaisuutta eivätkä huippua. He eivät pysty toteamaan, mitkä asiat määräävät tosiasiasa koko sen rakenteen, jossa he elävät, ja heidän paikkansa siinä.

Valittelu yhteisön menetyksestä tarkoittaa nimenomaan rakenteellisen näkemyksen tai aseman menetystä. Suurkaupungissa ympyröiden ja eristävien rutiinien jakautuminen jatkuu yksilöihin ja perheisiin saakka, sillä vaikka kaupunki ei olekaan keskeisin päättävä elin, useimmat sen asukkaista eivät pysty näkemään sitä kokonaisrakenteena.

Yhtäältä päätöksentekorakenne keskittyy ja laajenee mittasuhteiltaan; toisaalta ihmiset jakautuvat yhä ahtaampiin ympyröihin. Kumpikin puoli käy yhä riippuvaisemmaksi mekaanis-muodollisista viestimistä ja kasvatusvälineistä. Massaihminen ei kuitenkaan saa rajat rikkovia näkemyksiä näistä välineistä. Sen sijaan ne kaavoittavat hänen kokemuksensa, ja tämä kokemus upottaa hänet sitten yhä syvemmälle. Hän ei kykene ottamaan etäisyyttä itsestään tarkkaillakseen saati arvioidakseen kokemaansa – puhumattakaan siitä, mitä hän ei koe. Läpi koko elämäkokemuksensa häntä saattelee pohdinnaksi kutsutun sisäisen keskustelun sijasta kaiusta rakentunut monologi, jota hän ei tiedosta. Hänellä ei ole omaa projektiaan vaan hän toteuttaa olemassa olevia rutiineja. Hän ei ylitä itseään sellaisena kuin kulloinkin on, koska hän ei ylitä eikä voikaan ylittää arkiympyröitään. Hän ei oikeastaan tiedosta arkikokemustaan eikä sen varsinaisia mittapuita. Hän ajelehtii, noudattaa tapoja; hänen käyttäytymisensä on tulosta suunnittele mattomasta sekoituksesta, joka koostuu sekavista mittapuista ja epäkriittisistä odotuksista. Ne hän on omaksunut muilta, joita hän ei enää tunne ja joihin ei enää luota, jos luotti ylipäänsä koskaan

Hän ottaa asiat taattuina. Hän tekee sen, mihin pystyy. Hän yrittää nähdä eteenpäin – vuoden, ehkä kahden päähän tai jopa pidemmälle, jos hänellä on lapsia tai asuntolainaa – mutta hän ei kysy vakavissaan: Mitä haluan? Miten voin sen saada? Hän elää epämääräisen optimismin täyttämänä ja tukemana. Sitä horjuttavat ajoittaiset pikku epäonnistumiset ja pettymykset, mutta ne hautautuvat piankin.

Hän on poroporvari niiden näkökulmasta, jotka ajattelevat jonkin voivan olla vialla massatyylisessä elämässä suurkaupungin melskeessä, missä itsensä tekeminen on ulkonaisesti vilkas teollisuuden haara. Minkä mittapuiden mukaan hän arvioi itseään ja aikaansaannoksiaan? Mikä on hänelle todella tärkeää? Missä ovat oivallisuuden mallit tälle henkilölle?

Hän menettää itsenäisyytensä. Mikä tärkeämpää, hän menettää halun olla itsenäinen. Häneltä katoaa ajatus, että hän on riippumaton yksilö, jolla on oma mielensä ja oma elämäntapansa, jonka hän on itse hahmotellut. Kyse ei ole siitä, pitääkö hän tästä elämästä vai ei. Hän ei yksinkertaisesti tule ajatelleeksi asiaa niin selvästi ja kirikkaasti, että tuntisi vastenmielisyyttä tai mieltymystä oloihin ja tilanteisiin. Hän ajattelee haluavansa saada vain osuutensa saatavilla olevasta niin vähällä vaivalla ja mukavasti kuin mahdollista.

Hänen elämänsä on järjestynyttä liikettä vain siltä osin kuin se vastaa ulkoisia rutiineja, muutoin hänen arkikokemuksensa on epämääräistä kaaosta. Tosin hän ei useinkaan tiedosta asiaa, koska tarkkaan ottaen hän ei varsinaisesti omista eikä tarkkaile omia kokemuksiaan. Hän ei muotoile halujaan itse vaan ne ututetaan häneen. Massassa hän kadottaa itseluottamuksensa ihmisolentona, jos hänellä on tuota luottamusta koskaan ollutkaan. Elämä massayhteiskunnassa kylvää epävarmuutta ja ruokkii kyvyttömyyttä. Se tekee ihmisistä levottomia ja epämääräisen ahdistuneita. Se eristää yksilön kiinteästä ryhmästä ja tuhoaa lujat ryhmänormit. Toimiessaan päämäärättä massaihminen tuntee, että asioissa ei ole juuri mieltä.

Julkison retorinen tärkeys

Ajatus massayhteiskunnasta sisältää ajatuksen valtaeliitistä. Sen sijaan ajatus julkisosta sisältää ajatuksen liberaalin perinteen yhteiskunnasta, jossa ei ole valtaeliittiä tai jossa eliitit ovat ainakin niin vaihtuvia, etteivät ne pääse ylivaltaan. Jos näet ylin valta on aidolla julkisolla, se ei tarvitse ketään yläpuolelleen, mutta täysin kehittyneillä massoilla ei ole muuta valtaa kuin osoittaa lihakoiden suosiota arvovallassa kylpevälle eliitille. Demokraattisen valtion poliittinen rakenne vaatii

julkisosa. Demokraattisen ihmisen täytyykin puolustaa retoriikassaan sitä, että ylin valta on julkisesti toimivalla kansalla.

Tällä haavaa julkiseen toimintaan osallistuvien määrä kuitenkin supistuu. Julkiso onkin valtiasta enää vain hyvin muodollis-retorisessä mielessä. Tämä johtuu useammastakin syystä. Monien voimien paineessa poliittinen järjestys on laajentunut ja keskittynyt, jolloin nyky-yhteiskuntien poliittisuus on supistunut ja hallinnollisuus paisunut. Vanhat keskiluokat ovat muuttuneet joksikin, jota enää tuskin voi kutsua keskiluokaksi. Massaviestintä on tuhoamassa viestinnän ja suurkaupunkien sisäinen eriytyminen yhteisön. Sellaiset vapaaehtoisjärjestöt, jotka voisivat yhdistää hajallaan olevan julkison vallan keskuksiin, ovat kadonneet.

Jos julkison jäänteitä eri maissa vielä onkin, nykyään niitä pelotellaan olemattomiin. Ne menettävät halunsa järkipäisesti pohdittuun päätöksentekoon ja toimintaan, koska niillä ei ole päätöksenteko- ja toimintavälineitä. Ne menettävät tunnun poliittisesta kuulumisesta, koska ne ovat poliittisesti kodittomia. Ne menettävät poliittisen tahtonsa, koska ne eivät löydä tapoja sen toteuttamiseksi.

Nyky-Yhdysvaltain huippu yhdentyy yhä tiiviimmäksi. Tuntuu usein siltä kuin sitä yhdennettäisiin tarkoituksella. Huipulle on ilmaantunut valtaeliitti. Keskkikerrostuma koostuu umpikujaan joutu-neista, ajelehtivista, toisensa tasapainossa pitävistä voimista. Se ei kytke alakerrostumaa huippuun. Yhteiskunnan alakerrostuma on poliittisesti sirpaloitunut. Tosiasiassa passiivisena se on yhä voimattomampi: sinne on kehkeytyvässä massayhteiskunta.